

dixit (1). gravis peccati arguendus esset; quod nemo Patrum aut interpretum orthodoxorum da prophetā in utero sanctificato (2) asserere unquam ausus est. Nimirum hi et similes modi loquendi: *Maledicta dies in qua natus sum*, etc., in quibus aliqua apparel execratio, tantum significant dolorem acerbissimum, neque valent aliud quam interjectio heu, heu, w! ut exponit Theodoretus in locum citatum Jeremie, et Chrysostomus in Catena ad cap. 3 Job. Nèque videtur verisimile, viros hosce tantos, tamque illustratos diem lumine, execrationes has diras intorquere voluisse, aut in res inanitatis, que peccaverunt nihil, aut in tempus illud, quod jam omnino praetererat, neque pati aliquid poterat ab exercitiori diroque illo convicio. Igitur Job et Jeremie supervenientibus sibi tribulationibus magnis maledixit diei nativitatis sue, ut ostenderent, se esse in tanti miseris, ut vita sua secundum partem inferiorem seu appetitum sensitivum, quem homines ut plurimum sequi solent, odiabilis sibi sit et encrosa. Consuetum enim est apud sapientes, ut passionum sursum motus, quos sentiunt, manifestent, licet ratio seu anima pars superior illos non approbet. Confirmatur hæc explicatio ex eo, quia sacer textus (5) de Job ait: *Post huc*, i. e., post septem dies ab amicorum adventu, *aperuit os suum, et maledixit diei nativitatis sue*. Ex quo facile colligitur, quid Job ex nulla animi graviter vitiis perturbatione locutus sit, que non tanto tempore dedisset quietem et silentium, sed ex ratione et maturâ deliberatione. Dicitur enim, quid aperuerit os suum, non solum ad significandum, quid prolixiorum sermonem esset habiturus, et de rebus magnis et gravibus, sed etiam ad insinuandum, quid ex deliberata et meditatâ ratione hæc loqueretur. Cum enim quis passione aliquâ agitatus in verba proumptum, non ipse sibi propriâ os aperit, sed passione, e. g., irâ aut dolore, et quidem præpotenter agitur ad loquendum. Vide S. Thomam (4).

Ceterum, etiamen Job (idem est de Jeremiâ) citatis verbis verè maledixisset diei nativitatis sue, non sequitur, quid graviter peccaverit. Nam justâ de causa licitum est optare irrationalib[us] creaturis (5), e. g., diei nativitatis malum, nempe ut non sint, aut ut careant aliquo suo ornamento, ut Tirinus (6) cum aliis recte observat. Neque verè loquitur hic charitas, cum adversus irrationalib[us] non sit charitas. Supponamus non malefici eis, quatenus creature Dei sunt, neque in omnibus proximi, sed solum ut sunt causa, exordium, aut occasio malorum. Porrò licet voluntate ineffaci et conditionatae ac gravi de causa desiderare se natum non esse (dummodo absoluta et efficaci vo-

(1) Jerem. 20, 14, ubi hic Propheta ait: *Maledicta dies in qua natus sum; dies, in qua peperit me mater mea, non sit benedicta.*

(2) Jerem. 1, 5.

(3) Job. 5, 1.

(4) In Job. cap. 3, lectione 1.

(5) Imo etiam rationalib[us] creaturis licet in certis circumstantiis certâ ratione optare malum, ut theologi Morales explicare solent.

(6) Comment. in Job. 5, 1.

luntate resignatus sis in omnem voluntatem Dei, ut erat Job, patet etiam ex ipsius Christi exemplo orantis (1): *Transeat à me calix iste.*

119. Tertius modus à gravi peccato illa Jobi verba, *perea dies, etc.*, excusandi est, si cum Calmeto (2) et aliis dicimus Jobum, qui erat *vir magnus inter omnes Orientales* (3), etiam in modo loquendi secutum esse stylum Orientalium. Notandum enim est Orientalium populorum stylum magis elatum, vivendum atque patheticum esse, quā nostra. Ignem quid spirat et hyperbolicum, ut frequenter ipsorum verba et phrases debeant infra veram earum significacionem vim accipi, si genuinum earum sensum assequi velimus. Jeremias (4) easdem fermè ac Job adhibet voces, maledicentes diei nativitatis sue; eas certè, quas agrè possis in nomine quovis alio excusare. Psalmi (5), aliqui Scripturae textus non raro locutiones continent, que prima intuitu nimis acres et vehementes videntur. Nempe hi impetus qui videntur reverentie et obsequio in Deum adversari, meritisimma sunt hyperbole aut figuratae locutiones ex more Orientalium. Igitur etiam verba Job in mitiore sensum revocanda sunt, et semper praeculis habendum D. Gregorii monitione supra (6) indicatum, docentes verba Jobi que nimis aspera videntur, mitiori sensu intelligenda esse. Igitur verba quibus Job maledixit diei nativitatis sue intelligenda sunt in sensu num. 84 vel 85 indicate, aut alio Jobum à gravi peccato excusante.

Et profecto, si Job verè in gravis impatiente et blasphemie sceleris lapsus esset, Satan de eo triplassest, et laudes patientie ejus a Scripturâ (7), et Patribus (8) assertae mendaces forent, quod nemo orthodoxorum dixerit, nec dicere potest. Verbis igitur Job sensus attribuendus est, qui procul absit à blasphemâ atque impatiente graviter peccaminosâ, quas pre se ferre primo aspectu videntur.

Non idem tamen adeò excusandus est Job, ut singula ipsius verba probare concurat: quedam enim acria nimis ac violenta videntur; ac heros noster similis bellator fuit, qui, hostis quidem impetu fortiter propulsat, ipsumque denuo prostrerat, atque vincit; non tamen quin et ipsi quedam vulnera saltē levia et non mortifera fuerint inflata, ut ex sequenti questione à nobis discutenda palam fieri. Job spiritu blasphemie tentatur; intrinsecus acerrimus stimulus urget; eos patitur pluribus diebus, aut fortassis mensibus; tandem luctus, ac lacrymæ excedunt; cor ipsius

(1) Luc. 22, 42.

(2) Comment. in Job. 5, 4.

(3) Job. 4, 5.

(4) Jerem. 20, 14.

(5) Exempla habemus Psalm. 12, 4, Psalm. 45, 24.

(6) Num. 30.

(7) Tob. 2, 12. Et in Ep. Cath. S. Jacobi c. 5, v. 41.

(8) Tales sunt Tertullianus L. de Patientia c. 44; S. Chrysostomus Homil. 5 ad populum Antiochenum; initio; S. Gregorius Nazianz. Orat. 21 in laudem Athanasii; Sulpicius Severus, L. 4 Historie sacra; S. Cyprianus L. de Bono patientia. Hui omnes expressi di cunt Jobum fuisse invicta patientia, et nullis Satanae tentationibus potuisse frangri, prout legenti ipsorum verba loco citato patebit.

coram suis amicis effunditur, dolorum suum acerbis sanè, vehementibusque vocibus testatur, quin tamen graviter violet reverentiam, quia Providentie, ac sapientie Dei debetur. Non nihil acutissimo dolori conceperit, veluti agro acerrimis morbi cruciatibus laborant.

120. Argum. II. Job ad finiendam miseram vitam

suum elegit suspendum et mortem, ac desperavit, prout ipse ait (1) his verbis: *Quoniam elegit suspendum (hebrei strangleunum, chaldaice suffocationem) anima mea, et mortem ossa mea. Desperavi, nequam ultra jam vivam*; ergo graviter peccavisti. Resp.: Dist. ant. Elegit suspendum anima Jobi, hoc est, parti inferiori seu appetitu sensitivo mors violente videbatur opitib[us], quā ulterior sustinentia tantorum dolorum et calamitatum, conc.; in hanc tentationem Job deliberauit voluntate consensit, neg. ant. et cons. Cū nullum habaret tempus Job à miseria et doloribus vacuum, nec spes levamenti et quietis appararet, consilium sese offerebat desperationis plenum. *Offerabat, inquam, non probabat, aut placebat Job, quod suggestabat dolor, neque improbabat animalis natura, quia haec majora neque meditabatur, neque nōrāt incommoda; at refutabat ratio, horribiliter vehementer, quia et rationali natura, et divinae legi violentiam sui ipsius occisionem repugnare didicierat.* Erat itaque pulsus quidam à narrā sentienti, cui supra modum et virga videbatur ulterior dolor, vel potius à diabolo, qui nūscimus aberat. Sed longè aberat aconsensu religiosus Jobianus, et iam priedem et doctrinâ sānd, et honestis moribus institutus. Porro ratio ita respondentib[us] sunt omnia illa, que precedentibus numeris 85 et 86 diximus.

Ceterum, quando Job loc. cit. ait: *Desperavi, hee non fuit vox desperantes de beatitudine sua salute eternā (de qua nullus hic sermo), sed de vitâ et salute corporis, seu sanitati naturaliter recuperabili. Hinc statim subdit. Nequam ultra jam vivam, rogatque Deum, ut paulixum, quod reliquum est vita, duci sinat, peragique clementius, et parcias feriat, ac temperat stumulos, quos prius excrucierat. Hoc enim iuxta S. Thomam, Pinedam, Sanctum, aliquos interpetes sibi volunt illa verba immediatè subsequentia: c. Parce mihi, nihil enimus dies mei. Itaque sensus verborum Jobi cap. 7, v. 16, dicuntis: Desperavi, nequam ultra jam vivam; parce mihi, nihil, enim sunt dies mei, estis: Abjeci omnem vivendem spem, quia tanto malo non video adhiberi posse medicinam. Quare, ô Domine, quando recusari non potest vicina mors, parcias, obscre, et clementius percutie; et si stumulos tempora heu nimium hactenus auctos, ut pacifice moriar, quod extremum est in hoc mortali stato beneficium.* Nimirum sit etiam calamitatis affectus Job, et exhaustus, sic omnes videbant aditus ad spem de recuperandis viribus comprehendendam interclusos, ut animum de sanitate corporali recuperandam omnino desponderit, neque credret usuram futuram esse diuturnam ærumnosæ vite.

(1) Job. 59, 34.

(2) Ibid. 35.

(3) Job. 42, 5.

(4) Ibid. 10.

(5) In Job. cap. 42, lectione unicâ.

(6) Tres amici Job graviter peccaverunt, videlicet nimis acrimoniam et iniustitiam de Jobi hominis sanctissimi meritis temerè judicando. Indicant id ipsum illa *favor meus in te, et in duobus amicis tuis, quoniam non es non erat Eliu, qui minus peccavit, minimeque erravit, et non tam in praeterita vite Jobi criminibus probandis, quā in hijs respondendi et ad Deum judicem provocandi constat, et fiducia comprimenda laboravit*, ut Pineda, in Job. 52, 6, observat.

(7) Epist. 46.

(8) Comment. in Job. cap. 59, v. 55. Et c. 42, v. 5.

(9) Comment. in Job. c. 59, v. 34. Etc. 42, v. 5 et 4.

(10) Comment. in Job. c. 59, v. 25, num. 3. Etc. 42,

v. 3, num. 3.

commentatores. Ergo Job saltem venialiter peccavit abus suis.

122. Neque opposas 1°: Ipsa Scriptura (1) testatur: In omnibus his non peccavit Job labii sui, neque studium quid contra Deum locutus est. Et Hieron. (2): In omnibus his non peccavit Job labii suis; ergo neque venialiter in loquendo deliquerit. Ne, inquam, sic opposas. Nam ex duobus hisce textibus sacris, quorum primus in primo, alter in secundo capite libri Job continetur, tantum habetur, quod Job non peccaverit in his, que cap. 1 et 2 dixisse narratur; nequit autem inde sequitur, quod neque in aliis, que in longo illo discursu, per plura capita cum amicis suis (5) habito, de divina providentia dixit, ullo modo peccaverit.

Si dicas: Job neque peccavit in longo illa cum amicis suis disputatione, quia cap. 27, v. 6, expressè se dicit: *Justificationem meam, quam ceipi tevere, non deseram; neque enim reprehendit me cor meum in omnivita mea.* Job in his verbis seipsum tantum justificat à gravibus illis peccatis, ob que amici temerè putabant, ipsum à Deo tantis misericordiis afflictionibus puniri: non vero se justificat ab omni levi peccato; immo ipso-metalibti (4) de se fatur: *Leviter locutus sum... unum locutus sum, quod utinam non dixissim... insipienter locutus sum, etc.*, videlicet non satis cautè loquendo de divina providentiâ (5).

Eadem est responsio, si dicas: ipse Deus ad Eliaphem de Jobo ait: *Non es tu coram me rectum, sicut seruos meos Job;* ergo Job rectè et sine peccato locutus est. Nimisq[ue] hec Domini verba eo tantum sensu intelligenda sunt, quod Job labii non peccaverit graviter; scit tunc peccaverant amici ipsius, qui temerè iudicabant, Jobum ob gravia sua peccata tam severò puniri à Deo, et petulantis ac acrioribus verbis id affectio exprobabant.

123. Oppon. II. Job in suis doloribus et afflictionibus constitutus, figura fuit Christi patientis: atque in eo, qui Christi figura seu typus est, non videtur decens ulla vel levissima peccati suspicio, aut impudentis animi significatio, aliquin non esset effigies vera, immo neque honesta, cùm alius videamus in figura, idque parum honestum et pulchrum; alius in eo, quod figuratur. Resp.: Nego suppositum, quod typus seu figura idem amittat nomen, aut naturam typi seu figuræ, quod leviter aberret à prototypo, aut non omnes illius partes assequatur et exprimat. Certe, si spectemus alias Christi figuræ, quæ in S. Scripturâ extant non pauceat, in ipsis etiam actione, in qua illustrè illud expresserunt exemplar, inveniemus aliquid, quod non agnoscimus in adumbrato Christo. Exemplo nobis sint Samson, David; immo, ut docent Hieronymus (6), Augustinus (7), Gregorius Ma-

(1) Job, 1, v. 20.

(2) Job 2, v. 10.

(3) Job, cap. 4, 5, 6, 7, etc.

(4) Vide precedentem numerum 88.

(5) Ibidem.

(6) Epist. 421 ad Rustum.

(7) L. 22 contra Faustum, cap. 43.

gnus (1), Eucherius (2), qui suam sententiam varijs confirmarunt exemplis, non solum bonus in re omnino bonum, sed etiam malus in re mala typus esse potest rei bona. Sie David videtur deambulandum in solario suo Bethsabee; eamque male concupiscent, iuxta S. Gregorium loc. cit., figura fuit Christi. Domini copulantis sibi legem, ut Iudei ei carni ejusdem intelligentia emergenter ad spiritualem. Similiter S. Eucherius (3) expendens concepitum Lothi cum duabus suis filiabus, patrem suum ante hunc in finem studiosè vino inebriantibus, agnoscat typum Christi in Loth, et duorum Testamentorum Iudaei filiabus S. Augustinus quoque loc. cit., de hoc facto loquens ait: *Illi factum, cùm in S. Scripturâ narratur, prophetia est; cùm vero in illorum vita, qui hoc commiserat, consideratur, flagitium est.* Taceo alia huiuscmodi exempla. Numirum quemadmodum periti pictores interdum formæ solent imagines, quæ ex uno angulo spectata representant, e.g., hominem, ex altero vero monstrum; ita rector universi interdum permittunt actiones malas, quæ, ut Augustinus ait, in suis auctoribus sunt flagitia, respectu aliorum verbi promissiones et prophœtia.

124. Oppon. III. Job fuit Prophetæ, seu homo propheticus spiritali impulsu ad loquendum: ergo nec graviter, nec leviter peccavit labii suis, quia spiritus propheticus seu à Deo immissus ne quidem ad verbum venialiter peccaminosus impellere potest. Resp.: Non omnia, que dicunt Prophœtæ, spiritu fundunt propheticu, sed interdum suo ducuntur, immo abducunt spiritu. Unde nonnumquam reprehenduntur à Deo, quod aliqui fecerint, dixerintque, et ministris sanctis et non valde attempterat ad rem. Exemplo esse poterit Jonas, in cuius verbis non parva sunt, quæ à divino atque propheticō afflatus recesserunt. Negas verba de sunt in aliis prophetis, quæ ex affectu humano potis, quām à propheticō prodierunt, quod ipsi damnarunt postea, et quibus ignosci sibi à Deo poterunt. Vide S. Thomam (4), et S. Gregorium (5). Sic ergo Jobus, et si Prophœta fuerit, multa tamen sua sensu ac spiritu locutus est; è quorum numero sunt illa, quæ reprehendit Dominus, et quæ ipse Job illustrat à Domino condemnat, et à quibus in posterum sibi cavendum esse dicit (6).

Scholion. Quamvis Job ex inspiratione Spiritus S. ne quidem leviter peccaret, potius tamen postea locutiones suas peccaminosus ex inspiratione Spiritus S. scripto annotare, et verisimiliter eas annotavit, ut in prefatione ad librum Job diximus. Etiam enim Spiritus S. non possit esse auctor levis peccati à Jobo commissi, potius tamen esse auctor libri Job, in quo hoc narratur; sicut multa alia peccata in S. Scripturâ narrantur, sed non approbantur.

(1) L. 5 Moral. cap. 21.

(2) L. 2 in Genes. cap. 50, item in fin. Commentar. in L. 1 Regum.

(3) L. 2 in Genes. cap. 50.

(4) 2,2, q. 471, art. 5.

(5) Homil. 1 in Ezechiel.

(6) Job. 59, 35, et Job. 42, 3.

125. Quæres VI: *Num credibile sit, quod tres amici Job, Job, 2, 15, sederint cum eo in terra septem diebus et septem noctibus, et nemis cœlocutus sit verbum totu[m] hoc temporis spatio?* Resp.: Quamvis Origenes, vel auctor Commentarii, quod illius nomine inscribitur, libro 5 dicat, amicos Job septem continuis diebus et noctibus jugiter Jobo adhesuisse, quin hiberent vel collegerent eo omni temporis intervallo, sed supernaturali quidam ac divina virtute fuisse nutritios; tamen necesse non est, tale miraculum adstruere, sed cum Olympiodoro, Pineda, Menochio alliisque Interpretibus melius dicunt, verba illa Scriptura: *Sedetur cum eo in terra septem diebus, et septem noctibus, et nemis et loqueretur verbum, non accipienda esse strictissime, sed moraliter, sive ita, ut discesserint tamen subinde sumendi cibi, aut somno curandi corporis causâ, summo tamen mane iterum redeuntes, usque in multam noctem apud ipsum morari fuerint; ferme sicut de Anna (1) dicitur: Non discedebat de templo, hoc est, frequentissima erat in templo, ac penit assida; vel sicut Jacob (2) ad Labanum ait: Die nocte astu uerbis et gelu, fugiebatque somnus a oculis meis, sicutque per viginti annos in domo tuis serviri tibi, non quasi Jacob totu[m] tempore nunquam subiicerit tecum, neque ulius quietis partem captaverit, sed duntaxat signicare voluit moralem continuationem sui laboris suarumque vigilarum. Porro Scriptura non ait, quod amici Job septem diebus et septem noctibus prorsus nihil locuti fuerint, sed tantum quod ei, h. e., Jobo, non sicut locuti propter magnum dolorem et miseriam, cui immersus jacabat; nam post illa Scriptura verba nemis ei loqueretur verbum statim additur: Videbant enim dolorem esse vehementem. Unde amici Job nil alud agerant, quin in gemitus ruebant, atque in silentio plorabant, quin se ad Jobum converarent, eumque ad loquendum cogerent; sed haud dubie locuti sunt inter se, et cum ejus uxore et domesticis, qui accedebant visuri, quod Job ageret, vel ab eo recesserant; Jobo ipsi vero inter summos dolores et eternumas afflictiones nobiscum esse molesti cum suscitando vel alloquendo. Volebant igitur expectare, donec res mutaretur, et Job vel exquiraret, vel ipse inciperet loqui, prout enim postea, cap. 5, aperauit os sum, et copit loqui.*

126. Quæres VII: *Quomodo Job, cap. 19, 17, dicere potuerit: Oraban filios uteri mei, h. e., si quæ cre in meis miseris indigebant, orare et supplices fieri debebant filii meis; cùm tamen, cap. 1, 19, omnes ejus filii et filiae jam ante ruinâ domus obtegitur?* Resp.: 70 Interpretes habent: *Filios concubinarum mearum, seu secundariarum uxorum (3),*

(1) Luc 2, 37.

(2) Genes. 54, 40 et 41.

(3) Nomine concubina apud profanos auctores numeri solet concubina, quæ sine legitimis nuptijs viro tanquam nupta adjungitur. Alium tamen longe sensum habeat in Scripturâ obtinet: eo enim nomine in sacrâ litterâ femina significatur, quæ legitime viro aliqui nupta, legitima et propriè dicta erat hujus uxoris, sed tamen honore et domus administrationem uxori primaria edens; cayehatunque pactis datib[us], n. filii ejusmodi concubinarum seu uxorum secundariorum ius haberent ad hereditatem paternam, sed h[ac] integrâ relictâ filii primaria uxoris, quæ erat dominâ totius familiæ, jobebant certis numeribus seu donis pro arbitrio patris designandis esse contenti. Tercia concubina seu uxores secundarie Abrahame erant Agar et Cethura Genes. cap. 16, v. 1, 5. Et cap. 25, v. 1, 5 et 6. Taceo alia exempla Scripturae de concubinis seu uxoris secundariorum. Similiter igitur etiam Job ex ejusmodi concubinis seu uxoriis secundariis habuerit filios. Vide h[ac] de re à nobis jam dicta supra, num. 75.

(1) Vide supra, num. 122: Si dicas,

(2) Lectio 4 in cap. 7 Job.

Nam filii primarie uxoris Jobi omnes interempti jam erant, scilicet ruinâ domis obfriti.

127. Quæres VIII: *Quomodo illud Job. 27, v. 6: Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea, conciliandum sit cum illo Job. 7, 20: Peccavi! quid faciam tibi, & Custos hominum? aut cum aliis textibus, in quibus Job fatetur se peccasse?* Resp.: In secundo textu solum est sermo de peccatis levibus et quotidians; in primo autem de gravibus illis, que viro sancto ab amicis tum objectabantur (1). Nimis peccasse se (salem leviter) fatetur Jobus, dum urgente dolore minus quam fas esset, moderat locutus est; aut etiam in sermonibus nihil peccatum esset, tamen quia bonarum est mentium ibi timere, ubi nihil est, quod timeas; in metu erat, ne in illo dolorum astu fecisset, aut cogitasset aliquid quod religiosum hominem parum deceret. Atque ideo pro erratis, offeso Deo satisfactum esse cipit, et satisfactionis modum ab Ipsi querit: *Quid faciam tibi, & Custos hominum?*

Similiter fere responsione suggestum S. Thomas, alique dicentes Jobum non absoltè asservare voluisse se peccasse, sed ut mos bonarum mentium est, timuisse ne peccaverit, et in citato textu particulam conditionalē si subiendam esse. Quasi dicit, si peccavi, aut esto peccaverim. Verba S. Thome (2) sunt: *Et id eo subdit: Peccavi. Quasi dicat: Esto quid peccaverim, et propter hoc merear flagellari, adhuc remanet ratio, quare mihi parcere debes.* Atque h[ac] responsione plurimum favet versio 70 Interpretum, quæ sic habet: *Si ego peccavi, quid potero facere, quis sis mentis hominum?*

128. Quæres IX: *Cur Vulgata latina, Job, 29, 18, textum hebreum ita reddit: In nudilo mea moriar, et sicut palma multiplico dies; cùm tamen vox hebreæ ȝ̄t Chol, in textu Hebreo hic posita, n̄ spūmali alibi in tota Scripturâ significet PALMAM, sed AREXAN potius?* 2° Vel an non melius loco vocis *Palma* hic ponetur *Phoenix* volucris, prout h[ac] vox in textu greco 70 Interpretum ponitur hoc modo: *Ἐτὰ δὲ ἡ ἔτιδε πάρα πλέον τεττάρες φύλαττες, τὸν γένος βίστρα.* Certe h[ac] vox phenicem voluntate sic significari docet R. Salomon, Mercerus, et quidam ali. Sed deinde opponunt Deista, et quærunt: *Quomodo fabulosa haec avis congruat divino libro qualis dicitur esse liber Job?* Ad primum:

primaria edens; cayehatunque pactis datib[us], n. filii ejusmodi concubinarum seu uxorum secundariorum ius haberent ad hereditatem paternam, sed h[ac] integrâ relictâ filii primaria uxoris, quæ erat dominâ totius familiæ, jobebant certis numeribus seu donis pro arbitrio patris designandis esse contenti. Tercia concubina seu uxores secundarie Abrahame erant Agar et Cethura Genes. cap. 16, v. 1, 5. Et cap. 25, v. 1, 5 et 6. Taceo alia exempla Scripturae de concubinis seu uxoris secundariorum. Similiter igitur etiam Job ex ejusmodi concubinis seu uxoriis secundariis habuerit filios. Vide h[ac] de re à nobis jam dicta supra, num. 75.

Vulgatus interpres loc. cit. recte posuit vocem *palma* ex sequentibus rationibus. 1^a Ita legunt septuaginta Interpretes, Vetus Itala, et tota ferme vetustas, cum pluribus recentioribus. 2^a Quidquid in toto illo textu Jobi legitur, satis cum palma congruit. Hec enim arbor est maximè annosa, succisa facilè germinat, teste Plinio (1), et est mirè fecunda. Unde plurimum servit exprimendo citatorum verborum Jobi censui, ut modicibus. 5^a Quadrant quoque in palman arboreum, que versu 19 proximè sequitur Job dicit: *Radix mea aperta est secus aquas*; aquosa quippe loca amai dicta arbor, quod pariter Scriptora alibi (2) innuit his verbis: *Venerant autem in Elimi filii Israel, ubi erant duodecim fontes aquarum et septuaginta palmarum*. Igitur illorum Jobi verborum: *In nidulo meo moriar, et sicut palma multiplicabatur dies*. *Radix mea aperta est secus aquas*: sensum Sanctius in suâ paraphrasi merito ponit istum: *Postquam longeavam egero vitam, qualis est palmae, pacificae moriar non extorris aut profugis; sed in domo mea velut in nidulo, fortunatis et hilaris; et similiter plauso, quæ juxta decurrentes aquas depasta est in facie gloriæ*. 4^a Nec novum, nec infrequens est, quid in S. Scriptura similitudo palme arboris in Judeâ et Arabiâ celebratissime adhibetur. Sic legimus (3): *Iustus ut palma florabit. Sponsus in Canticis (4) Sponsus se procerum statum palme comparat. Sponte coma ramis palmarum similis esse dicitur (5)* Ipsa de se Sapientia cetera omnia infra se despiceri ait, veluti palma in agro Cadès (6). Filii Aaron sacerdotes insigni corona Oniam sumnum sacerdotem ambient, quasi rami palmae (7). Quid igitur mirum, quid etiam Job similitudinem palme scopo suo tantopere accomodatam adhibeat?

Hic omnibus, quæ lectione Vulgate, Job 29, 18, et *sicut palma multiplicabatur dies*, apprimè favent, alii, qui hic loco legendum putant arena, vel *Phoenix* volucris, unum opponunt, quod tamen pluribus aequivalere argumentis existimat; nempe vocem hebraicam *Chol*, qui hoc loco in textu hebreo ponitur, nullibi in Scripturâ *palmarum*, sepè autem *arenam* (8) designare. Frequentur quidem in sacris litteris vox *palma* occurrit; sed in textu hebreo in nullo alio loco nomine *Chol*, sed nomine *תְּהָמָה* Thamar exprimitur (9). Nec Septuaginta vocem *Chol* alibi unquam, quam in hoc Jobi loco, de quo agimus, *palmarum* reddiderunt. Neque in lingua chaldaica, syriaca et arabica hebraica affluit, ex quibus radicum hebraicarum via interdum colliguntur, vox *Chol* significat palmanum. Quare, concludit Calmet (10), septuaginta Interpretes, qui hoc

(1) L. 15, cap. 4: *Sunt et ceduce palmarum quoque sylvae, germinantes rursus ab radice successe.*

(2) Exod. 15, 27.

(3) Psalm. 91, 15.

(4) Cap. 7, v. 7.

(5) Cant. 5, 11.

(6) Eccl. 24, v. 18.

(7) Ibidem cap. 50, v. 14.

(8) Deut. 33, v. 19. Josue 11, v. 4. Jud. 7, 12. 4 Reg. 15, 5. Psalm. 158, 18. Osee 1, 10.

(9) Jud. 4, 5. Psalm. 91, 15. Cant. 7, 7.

(10) In Dissertatione in iudic. Job. 29, 18: *Sicut pal-*

*loco palmarum vertunt, vel alium textum hebraicum, quām quem nos hodiè habemus interpretati sunt, vel mendosè legisse illos fateamur oportet. Addit duo alia argumenta, quibus probat, cit. loc., legendum esse arena, loco *palma*. Primum est, quia deducta ab arena *arena*, loco *palma*. Primum est, quia deducta ab arena maxime familiaris (1) est. Alterum, quod peritisimi interpretes, chaldeus, syriacus, arabicus, Montanus, Pagninus, Vatablus, plures alii cit. loc. legant arena hoc modo: *In nidulo meo moriar, et sicut arena multiplicabatur dies*.*

Equidem speciosa sunt haec argumenta, nec tamen talia, ut necessitas appareat recessendi à lectione Vulgata, et loco *palma* legendi arena. Rationes enim retinendi lectionem Vulgatae sunt omnes illæ, quas supra, num. 95, allegavimus, scilicet per arguments hic num. 94 proposita nondum videtur elisa. Accedit, quod, quamvis in linguis orientalibus hebreo affinitus non occurrat vox *Chol* palman significans, tamen in illis occurrit alia nomina palman designantia, que aliquam cum voce *Chol* similitudinem habent, prout Joannes Jacob. Scheuchzerus, medicinae et math. in lyceo Tigurino prof. et inter Protestantes ob insignem suam eruditissimum celebrerrimus (2) in sua Physicâ sacrâ (3) imaginibus illustrata testatur. Illi enim quamvis vir acatholicus, postquam multa argumenta in defensionem lectionis Vulgatae, Job. 29, 18: *Sicut palma multiplicabatur dies, attulit, ita pergit;* *Junge his omnibus, in Palma favorem affinia* ⇒ *Chol*, in Oriente nomina. *Nachl* Arabibus et Persis est *Palma*. *Kempf*, l. c. *Chorost. Chassel*, Palmae pumile et silvestris fructus. — *Menick. Lex.* 1901. *Duckel* Turcis *Palma*. Id. 2102: *yskal, iskal, uskal, uskal*, — iisdem *Palmae* ramus, peculiariter racemosum dactylorem maturoscens multos horum serens. Id. 5665, 3216. *Kylb, Kult, Kelt*, *Palmae* interior medulla. *Flur. Aeklab.* Id. 5742, c. 5794. Hibiscus Scheuchzerus.

Ceterum quidquid sit, sive cit. loc. legatur, *sicut palma multiplicabatur dies*, prout habet Vulgata; vel, ut arenas maris *multuplicabatur dies meos*, ut habent textus chaldeus, syriacus et arabicus, utrobique prodit idem sensus à S. Joho intentus, ut consideranti facili patet.

429. Resp. ad secundum. In citato Jobi textu non est sermo de *Phoenix* volucre, sed de *palma* arbore, vel, ut alii volunt, de *arena*. Neque contrarium ex eo evincitur, quod septuaginta Interpretes cit. loc. posuerint grecam vocem *φοίνικα*, quæ volucrem illam designat. Scindunt enim, quod apud Graecos haec vox tria vel quatuor maximè diversa significat; palmanum neempearborum, *Phoenix* avem, et *Phoenix*, i. e.

ma multiplicabatur dies, quam commentator ipsius in libro Job predixan inventies.

(1) Genes. 32, c. 12. Genes. 41, 49. Josue 11, 4. Jud. 7, 12. 1 Reg. 15, 5. Psalm. 158, 18. Isa. 48, 19.

(2) Laudes ejus enarrat Lexicon Universal. Lipsion. 54, pag. 1558 et 1557; Lexicon verò Universal. Basiliens. tom. 6, pag. 212.

(3) Tom. 5, pag. 737.

Phoenix incolam, ac tandem herbam certi generis (1). Hanc aequivocationem 70 Interpretes evitare voluisse nisi sunt addentes vocem *φοίνικα*, *truncus*. Non enim scribunt simpliciter *φοίνικα*, sicut *Phoenix*, sed significanter, *φοίνικας φοίνικας*, sicut *truncus Phoenix* (sive *Palma arboris*) *multiplicabatur dies*. Ecce enim alia voce *Phoenix* congruere potest significatio, nisi palmae arboris, si vox *truncus* addatur? Absurdum quippe foret statuere, vitam sibi optare Jobum adeo longevam, qualis est trunci Phoenix avis: de arboris, non animalis truncu adhucit vox *φοίνικας*. Sic *φοίνικας φοίνικας*, trunci sunt palmarum etiam in aliis Scriptura (2) locis in textu greco. Ceterum est adhuc forte alia insuper ratio, cur Septuaginta in sua versione posuerint: *Sicut truncus Palma multo vivam tempore.* (3) Ubi fortè, inquit Pineda, truncum dixerunt, tum properne firmatum, tum properne gradatos illos corticis pollices, quos cùm faciunt crami incidentes singulis annis, annuis gradibus (Palma) crescere videatur, adeoque in trunco Palma multi anni numerantur.

430. Scholion. Ipsa haec aequivocatio seu multiplex et diversa significatio grecae vocis *φοίνικας* peperit errorum non unum apud scriptores profanos, quod (ut Scheuchzerus loc. cit. ait) probari posset fusius. Indicem penitus intropiciamus, ipsa illa de *Phoenix* ave fabula originem habet ex *Palma* arbore mortiente reascentiente ex scissâ. In meridiani orbe, inquit Plinius (5), praecipuum in *Palma* (arbore) obtinet nobilitatem. Syagri... mirumque de cā accepimus, cum *Phoenix* ave, quæ putatur ex hijsu. Palma argumento nomen accepisse, mori ac renasci ex seipsa, etc. Similiter Kempfers (4) hæc de re ita disserit: *In τῷ φοίνικειον sive Palma dactylifera argumento, arboris omnium principis, Phœbo dicatus, venustissima, felicissima, et maxime longeva natura suis nonenque inventi Phoenix ipse plumbosus.* Et per *Phoenix* nihil unquam aliud priscis nissi *Palma* designatum est; alia frondum ordines alatos indicant: decus plurimum pinnatum seriem foliorum; renascens illa ex igne origo ardorem significat, in palmiferis Arabia desertis maximè intensum, qui cū easteris viventibus ferat interitum, *Phoenix* tamen nostro (i. e., *Palma* arbore) ortum et vitam, partibus omnibus incrementum, caudicem firmatatem et robur, fructibus maturitatem et perfectionem tribuit. Ceterum et vita utriusque longeva, soli utraque sacra, per fama et gloria, idem denique nomen est.

Corollarium 1. *Phoenix* volucris fabulosa seu confita est, prout Cornelius à Lap. (5) cum alii hodiè plerisque aut omnibus fatetur. Certè nemo cruditus sine longam aetatem, sive genus mortis, sive mutationem et resurrectionem *Phoenix*, quam in veterum

(1) Vide Dissertatio Dissertationem supra citatam.

(2) Ibidem.

(3) Comment. in Job. 29, 18.

(4) Job. 42, 7 et 8.

(5) Fure, qui ex colestium corporum collisione cieri crediderunt pérpetuos et numerosos somos, cuius sententia auctor fuit Pythagoras, quem alii deinceps secuti sunt. Inter quos fuit Philo Judeus in lib. de Somnis, ubi coelum vocat archetypum musicæ instrumentum, atque idem tam scitè atque affabré huius elationem.

scriptis legitimus, jam admittit. Omnia enim sunt ejusmodi, ut superent fidem humanam (1). Fors aliqui Phoenicem cum ave Paradiaci, de quâ Calmet (2) multa eruditè scriptis, confundebant; cuius quidem avis Paradiaci veritatem fatentur omnes, sed sino miris illis et incredibilibus proprietatibus, quas non pauci veteres Phoenici volueri affinxerent.

Corollar. II. Deiste ex citati libri Job loco nimirum cap. 29, 18, nihil lucrantur. Nam non est, cur liberum Job spernat et exsibilent, quod ibi mentionem Phoenicis fabulosæ avis faciat. Negamus enim suppositum, quod vox ibi positâ Phoenicem volucrem designet, sed vel palmarum, vel arenam significat. Dein etiam fabulosam illam avem designaret, posset nibilominus, ut Tirinus (3) ait, comparatio ab eâ desumit, ut desumimus à Chimera, à Cerbero, à campus Elysii. Verum, ut dixi, necesse non est, ad hanc ultimam Tirini responsione confugere.

431. Quares X: «Quoniodò, Job. 53, 14, cum vereitate dicit possit: *Semel loquitur Deus, et secundò ipsum non repetit*; cum tamen sapè idem per Prophetas repetitur?» Resp.: Nego suppositum, quod Eliu, qui hoc dixit, locutus sit spiritu Dei. Scriptura quidem testatur, quod Eliu hoc dixerit; vera autem esse haec dicta non asserit; sicut alia multa, quæ dictu Eliu et alii, qui cum Job longam iniuste disputationem, usque ad eō non sunt Deo inspirante dicta, ut potius ut Deo improbata fuerint (4). Aliud nimirum est, quod haec verba Eliu Deo inspirante sint dicta, et aliud, quod Deo inspirante sunt scripti auctore libri Job; sicut multa alia in libris veteris aut novi Testamenti a scriptoribus sacris sunt scripta tanquam dicta vel gesta ab hominibus, quæ tamen ab his non sunt dicta aut gesta Deo inspirante. Quare facile concedo, quod Eliu, sicut in aliis suis dictis erravit, ita etiam erravit, quando dixit, Deum loqui semel, neque secundò id ipsum repete, saltem si illud dixit in sensu obvio et illimitato. Ita Gaspar Sanctius in hunc locum. Nihilominus verum est illud dictum Eliu in sensu, quem probabiliter intendebat, altiore, nimirum isto: *Semel loquitur Deus, i. e., mentem suam, et verbum suorum sensum non mutat, sed immutabilis est in verbis et consilis suis. Vide Tirinus et Calmetum in eundem locum.*

432. Quares XI: «Quisnam sit ille concentus colli, de quo Job. 38, 37, dicitur: *Concentum colli quis dormire faciet?* Aut in quo iste concentus à fabuloso ex eorum concentu, quem Pythagoras adstruxit, differat?» Resp.: Sermo hoc loco est de concentu colli, non musicali, ut volebat Pythagoras (5), quem optimè re-

fell Aristoteles (1), sed de concordi motu ac stabili cursu coelestium corporum. Ex motibus enim orbium coelestium seu astrorum hoc diversis, mira tamen ratione atque ordine consentientibus, efficiunt ille concentus seu harmonia, quam silere nemo, aut dormire, seu cessare facit nisi solus Deus in fine mundi. Certè hic concentus, seu mirabilis coelestium corporum motus et ordo divinas laudes perpetuo personal, et conditoris sapientiam ac potentiam diu noctuque deprendit juxta illud (2) : *Colis enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiant firmamentum.* Et paulo infra (3) de iisdem colis subditur : *In omnem terram erit sonus eorum.*

153. Queres XII : 4° *Quis sit ille Behemoth, de quo Deus ad Jobum, Job. 40, 10, dixit : Ecce Behemoth, quem feci tecum, fenum quasi bos comedet?* 2° *Cur de eodem (Ibidem 14), dicatur : Ipsa est principia viarum Dei, qui fecit eum?* An fortassis Behemoth ante omnes alias creaturas productus est? Resp. ad primum. Hebraica vox בְּהֵמוֹת, Behemoth, significat *animad*, in plurali autem numero dicitur בְּהֵמָה, Behemoth, i. e., animalia, bestie, jumenta. Hoc tamen loco unum aliquod pecuniale animal designatur, quod numero pluram Behemoth dicitur, eo quod mole corporis, aut feritate plurius bestialis parcer possit. Hebrei enim sepius multitudinem numeri utuntur, ut siquid mirefice magnum, atque prestantis designent. Ceterum cujusnam determinate speciei animal hoc nomine cit. loc. designetur, non una est omnia interpretut sententia : *nobis sufficit illud esse certum quod Deus et hoc precedentibus capitibus 38 et 59 docuit Jobum, ceterosque omnes, divinam potentiam ac sapientiam esse homini prorsus incomprehensibilem, inductione facta per varias creaturas, et creaturarum operationes ac proprieates, quae aciem humanae prorsus efficiunt; atque inter has creaturas recenset etiam Behemoth.* Nihilominus, ut saltem eruditissima causa aliquid magis distincte ad propositam questionem respondeamus, obseruo, quod Sanctius per hanc vocem Behemoth taurum designari existimet : Bochartus vero contendit, Behemoth esse hippopotamum, i. e., equum fluviatum seu marinus. At Calmet, Tirus, et complices affl. cum S. Thomâ

boratum. Cicero quoque qui hic in renum Pythagorae eadem sensit, in Somnio Scipionis adducit eleganter Scipionem sic loquenter : *Quis hic, quis est, qui complevit aures meas tantus et tam dulcis sonus? He est, inquit ille (nempe Africenus ad Scipionem), qui cum intervallo conjunctus imparibus, sed tamen pro fata portione distincti, impulsu et motu ipsorum orbium conficiens, qui acuta cum gravibus temperans variis aquibacter concentus efficit. Neque enim silentio tanti motus incitari possunt, et natura fert, ut extreme ex altera parte graviter, ex altera autem acute sonent. Quam ob causam summum ille colis stellarum cursus, cuius conversio est concitator, acuto et excitato moveretur sono, gravissimo autem hic lunaris, et infinito.* Heo Cicero, I. 6 de Republica, ubi somnium Scipionis narrat.

(1) L. 2 de Caelo.

(2) Psalm. 18, v. 4.

(3) Ibidem, v. 5.

et Hebreis passim elephante hoc loco describi asserunt; ut etiam ex contextu colligi posse videatur, dum de Behemoth dicitur (1) : *Fortitudo in lumbis ejus.... Osse ejus velut fistula ariis, etc.* Patres (2) autem Behemoth interpretantur diabolum.

Resp. ad secundum. Behemoth, seu juxta communem interpretationem sententiam elephas dicitur principium viarum Domini, non quod ante alias res creatas fuerit productus sed quod sit maximum divina opus potentie, scilicet inter bruta animalia; cum non solum magnitudine et mole corporis, sed etiam docilitate, et quasi prudentia naturali inter illa excellat (3). Ubi notandum est, quod vox principium aut initium in S. Scriptorâ non semper designet id, quod tempore aut duratio pribum est, sed id, quod maximum est aut optimum et praecipuum in aliquo genere. Hoc sane sensu hanc vocem sumpsit Ecclesiasticus (4) dicens : *Initium vita hominis aqua et panis, et vestimentis, et domus protegens turpitudinem.* Hoc enim, ut patet non prima sunt, sed praecipua vita humana subsistit. Similiter ergo elephas initium esse dicitur creaturam rationis expertum; de his enim, ut appareat, cit. loc. est sermo, quia praecipua est inter animantes.

154. Queres XIII : *Quis sit ille Leviathan, de quo Deus ad Jobum, 40, 20, ait : An extrahere poteris Leviathan hamo, et fave ligibus linquo ejus?* 1. Resp. Leviathan nomen frequens in Scripturâ. Pater in sensu morali de serpente versato et infinito, demone nimis interpretatur. Etymon autem hujus nominis Leviathan ex voce hebreâ, piscem seu monstrum marinarum significante derivatur. Nam וְלִיָּתָן Leviathan sive agglutinatus significat; וְתַחֲנֵת than verò ceteris (5), ac si dicatur cetera squamini fortissime siti mutuo adherentibus atque concertis pretutus. Unde teste Tirino (6) de cete, seu foliâ pregrandi hunc locum Iohani exponunt Aquila, Symmachus, Theodotion, Hebrei, Graeci et Latinus passim. Sed Calmet (7), et

(1) Job. 40, 11 et 12.

(2) Patres, qui nullum alium priorem littera sensum in Behemoth agnoscent, vera aliquis natura animalis, sed dantax sub specie bellus et membrum corpororum, volunt representari Diaboli satiavitatem, fortitudinem, caliditatem, ingenum, sunt sequentes. Augustin. 11 de Genesi ad litteram, cap. 20. Et 1. 14 de Civit. cap. 15, 17. Hieronym. loco loco Ambros. 1. 4 de Posit. cap. 15, Cyrillos, Chrysost. Origenes, presqueque ali, quos citat Pineda Comment. in Job. 40, 10, p. 1085. Edi. Ursellus an. 1623.

(3) Stupenda et penè incredibilis docilitate et veluti prudentia elephas referunt prater annos Philippi 1. 8, 1, 2, 3, et Lipsius Centur. 1, Epist. 50.

(4) Cap. 29, 28.

(5) Hebraicum nomen וְתַחֲנֵת than singularis numerus est nominis בְּהֵמָה thomim, quod dabo procul marina monstra significat, vel magnos fluviorum pisces. וְלִיָּתָן leviah vel Leviyah adjektivum est feminini generis, quod significat connexum adjunctum, simili conglutinatum, fortasse propter horum piscium aut monstrorum fluvialium aut marinorum squamimus, quae sibi mutuò adhaerent, atque unum dantax veluti textum efficiunt.

(6) Comment. in Job. 40, 20.

(7) Comment. in Job. 7, 8. Et Job. 40, 20. Item in suo Dictionario Bibl., v. Leviathan.

complures alii hoc loco nomine Leviathan crocodilum designari contendunt; id quod Calmetus (1) ex toto contextu erudit ostendere conatur.

155. Queres XIV : *Quoniam illud Job. 41, 16.*

1. intelligendum sit : Cum Leviathan, i. e., cetus vel crocodilus sublatus fuerit (i. e., seso in aquis exercebit), timebant angelî, et terribilis purgabuntur. An angelî ceterum crocodilum timent? 2. Resp. : In hebreo loco vocis angelî est vox בְּנֵי elim, seu fortis, quasi dicat : Fortissimi quique, e. g., rectores navi cateropis valde experti et magnanimi timebunt, soluta alvo pœ timore. Ita hunc locum explicat Emmanuel Sâ et alii; quemadmodum ad timoris magnitudinem significandam similis expressio apud Ezechiel (2) adhibetur. Neque haec exppositio repugnat nostra Vulgata; cum nomen Angelus vel Angelî in Scripturâ non semel signetur homines, qui aliis presunt (3). Sanctius vero verba

(1) Loc. cit. maxime in Dictionario Bibl.

(2) Cap. 21, 7.

(3) Apoc. cap. 2 et 3. Item 1 Cor. 11. 10.

illa terribilis purgabuntur censem, melius et decenter intelligi de purgatione peccatorum per poenitentiam. Qui enim in mari periclitantur, Numen sibi per poenitentiam propitiare student. Accedit quod ubi Vulgatus interpres ponit purgabuntur, textus hebreicus habet נְתַחֲנֵת, Jithohatav, quod in hiphæl significat expiare se à peccato.

156. Queres XV : *Qualis fuerit Jobi morbus?* 1. Resp. : Non vacat pluribus curiosi examinare hanc questionem. Illud solùm sciendi avidum lectorem admomenus eamdem in speciali dissertatione Commentario in librum Job premissâ à Calmeto discuti, ubi inter alia ait : Quidquid elephantiasis nomine censetur, nempe morborum phalaux, id totum Jobum invaserat; Pineda (1) quoque ad 31 vel 32 morborum genera in Job enumerat; quamvis plures solo inter se nomine distincti sint, et multò etiam minor morborum summa resultaret, si morbi singuli ad suos veluti fontes et capita referantur.

(1) Commentarii in Job. cap. 2, per 9 sectiones.

Pars b.

PSALMI. LIBER PROVERBIORUM. ECCLESIASTES. CANTICUM CANTICORUM. LIBER SAPIENTIAE. ECCLESIASTICUS.

SECTIO I.

DE LIBRO PSALMORUM.

Psalmus est profligans demonibus ac depellendis quoddam amuletum, angelice tutela conciliator, scutum securitatis inter timores nocturnos, divinorum requies laborum..... incipientibus,... elementaris est institutio psalmus, proficiens augmentum, perfectis denique sufficiendis stabile firmamentum. Vox est Ecclesiæ psalmus. His dies festos illustriores reddit ac perfundi gaudio, cum tristitiam aliquem operatur, sed que secundum Deum est : è corde enim lapido cict lacrymas.... in hoc (psalterio) sine reconditus est perfecta theologia thesaurorum. Hic repertas de Christi in carnem adventu oracula, communionem iudicij, resurrectionis spem, terrorre intentati supplicij, gloria promissionem, revelationem mysteriorum. In Psalmitum libro perinde ac in amplissimo quoniam et communis promptuário nihil non bonorum reconditus est. (S. Basilus M. Praefat. in psalmum primum.)

An vero David sit auctor omnium Psalmarum, dubium est et controversum. Nam aliqui PP. (1) Psalmos ius auctoriis tribuant, qui titulus Psalmorum prænotantur, Davidi, Mysci, Salomonii, Asaph, Idithum, etc. At D. Augustinus (2) alique Davidem Psalmorum omnium auctorem agnoscam. Utraque sententia suis nimirum argumentis; quamvis ea, que Psalmos omnes Davidi tribuit, communior et magis recepta sit (3); cui tamen Calmet (4) cum quibusdam aliis contradicit adstipulante D. Hieronymo, qui Epist. 159, expressè ait : « Sciamus quoque, errare eos, qui omnes Psalmos Davidis derivant, et nomen psalterium, quod licet musicum instrumentum sit, ali nomine nablon (hebrei nebel) appellant, vel decachordon, quia psalmi decem chordis seu fidibus instruuntur erat, quamvis interdum ambo illa, psalterium et decachordon, distinguuntur; tamen etiam ac non infrequenter vox illa psalterium pro ipso Psalmorum libro sumitur. Porro hinc librum Hebrei appellant librum hymnum, quod nomen illi à maiori parte indutum est; nam prædicti hymnos seu lantunctiones Dei, etiam querelas et lamentationes, et imprecations et narrations, etc., continet. Praecipuis autem scopus Psalmorum est Christus et Ecclesia juxta effatum PP. Hieronymi, Hilari, Augustini, etc., ac ipsius Davidis (1).

(1) Vide Salomon Proleg. X canon. 28.

(2) L. 17 de Civ. Dei, c. 44.

(3) Vide Salomon loc. cit.

(4) In Dissert. prædicta Commentario suo in Psalmos.